

KERSTSPARRENCULTUUR

[281]

door

P. J. DROST en C. P. VAN GOOR

Het is bekend, dat in ons land het Kerstfeest in toenemende mate wordt gevierd met een kerstboom. In bijna alle huizen ziet men kerstbomen of boompjes, in restaurants en winkels, op de perrons van grote stations of op pleinen in de steden.

In de tweede helft van december worden deze kerstbomen op dikwijls hoog opgeladen vrachtauto's aangevoerd naar de steden en op speciale kerstboommarkten verkocht. Zo is in ons land geleidelijk een uitgebreide handel ontstaan. Ook in het buitenland vraagt men dit materiaal. Nog onlangs kon men in de dagbladen lezen van een eveneens in Italië toenemend gebruik van kerstbomen, terwijl vóór de wereldoorlog een land als Engeland een goede afnemer was.

Het is begrijpelijk, dat menige bouseigenaar of beheerder, die in de gelegenheid is fijnsparren aan te planten, overweegt of uit beplantingen of uit een kwekerij, deze bomen of boompjes te verkopen. Vaak toch worden hoge prijzen genoemd en lijkt verkoop aanlokkelijk.

Bij de tegenwoordige beplantingsmethoden wordt de fijnspar wel als tijdelijke vulling tussen douglas, lariks en ook wel met populier geplant. Na het ontstaan van de sluiting van de hoofdhoutsoort worden de fijnsparren dan weggenomen. Ook uit zuivere fijnsparaanplantingen of brede randbeplantingen met deze houtsoort, komt vaak dunningsmateriaal ter beschikking. Dit materiaal, ter lengte van 0,5—1,5 meter, met niet altijd de vereiste donkergroene kleur of volledige betakking met groene naalden tot op de grond, vindt vaak aftrek. Tegen het einde van het jaar melden zich opkopers, die het dan per vrachtauto ophalen en als kerstsparrren of sparrenegroen op de bekende kerstboommarkten verkopen. De prijzen, die gemaakt kunnen worden, hangen sterk af van de vraag en het aanbod en zijn wisselend, ook al door de uiteenlopende geaardheid van het materiaal.

De vraag rijst of de bouseigenaar of beheerder nog maatregelen treffen dit dunningsmateriaal zoveel mogelijk aan de eisen, die deze markt stelt, te laten voldoen. Zeer zeker kan door niet te dicht planten de ontwikkeling van de betakking gunstig worden beïnvloed, terwijl door schoonhouden het onkruid wat binnen de perken kan worden gehouden, zodat de onderste takken hun naalden behouden of niet kaal worden. Dubbele toppen worden tevens zo mogelijk weggenomen. Ook zal door enige stikstofbemesting of lupinen in de grond op het behoud van een vereiste groene kleur der sparren kunnen worden gewerkt. Vanzelfsprekend is in deze beplantingen de verzorging van de hoofdhoutsoort van het aller-eerste belang en wordt slechts secundair aan het later weg te nemen dunningsmateriaal aandacht besteed.

Vindt dit dunningsmateriaal in de regel, tegen wat wisselende prijzen, aftrek op de plaatselijke markten, geheel anders liggen de verhoudingen,

wanneer voor de handel wordt gekweekt en het eindprodukt — de kerstboom — aan bepaalde eisen moet voldoen.

Men kan dit doel niet bereiken zonder met verschillende factoren, die de groei en ontwikkeling beïnvloeden, rekening te houden. Welke eisen moeten aan de grond, de vochthoudendheid en bemestingstoestand worden gesteld? Welke rol kan de weersgesteldheid en de invloed van nachtvorst spelen, vooral op vroeg uitlopende sparren? Welke beschadigingen kunnen zich voordoen tijdens de ontwikkeling van de kleine planten tot verkoopbare boompjes? Welke eisen stelt de handel aan kleur, vorm en betakking? Op welke wijze moet de aanplant en de verzorging geschieden?

Het is de bedoeling in dit artikel deze verschillende vragen, aan de kerstsparrencultuur verbonden, te bespreken. Wij geven daarbij niet een bepaald systeem aan of een bepaalde methode van werken, doch slechts een leidraad. Evenals bij het aanbrengen van beplantingen of bezaaiingen met uiteenlopende boomsoorten, al naar omstandigheden op verschillende wijzen gewerkt kan worden, kan toch het doel — het verkrijgen van bos — worden bereikt.

Kerstbomen kan men telen op woeste grond, verlaten gras- of bouwland, oude kwekerijgrond en gewone bosgrond, mits aan bepaalde eisen betreffende de voorziening van vocht- en voedingsstoffen wordt voldaan en er geen overmaat van water bestaat. De aanwezigheid van bereikbaar grondwater is geen vereiste. Een redelijke groei kan worden verkregen op gronden met diepe grondwaterstand, indien door humus of leem in de bovengrond de vochtberging van de bouwvoor voldoende is. De humusarme stuifzanden of bij voorbeeld verlaten aspergeterreinen, zijn daarom voor kerstsparrencultuur beslist minder geschikt.

Met microklimaat speelt bij de keuze van het terrein ook een bijzonder belangrijke rol. Nachtvorst is een van de ergste vijanden van de jonge fijnspar. Een zware bevriezing maakt het produkt voor hetzelfde jaar of onverkooptbaar of in elk geval minderwaardig. Begin geen kerstsparrencultuur in laag gelegen ingesloten kleine terreinen of op groeiplaatsen waar regelmatig nachtvorst voorkomt.

Regelmatig zwart houden van de grond remt niet alleen de afkoeling — en dus het optreden van nachtvorst — maar voorkomt tevens te sterke onkruidgroei en bewerkstelligt een rulle, losse bouwvoor. Te sterke onkruidgroei is nadelig in verband met de wortelconcurrentie en daardoor vaak optredende lichte kleur van de bomen. Ook kan hoog onkruid de onderste takken van de boompjes verstikken, hetgeen daling van de kwaliteit tot gevolg heeft.

Op vruchtbare en vochtige gronden kan de groei van de kerstspar door regelmatig zwart houden van de grond soms te sterk worden. Ook dit is ongunstig. In zulke gevallen verdient afmaaien en laten liggen van de vegetatie de voorkeur, boven schoon houden en snoeien of toppen. Voordat de grond in gebruik wordt genomen voor een kerstsparrencultuur, moet deze volbewerkt en onkruidvrij zijn. In gevallen van zware onkruidvegetatie, zoals kweekgras, is chemische bestrijding met natrium trichloroacetaat (150 kg per ha) aan te bevelen.

De fijnspar heeft een betrèkkelijk hoge behoefte aan fosfaat, stikstof en kali. Aan de fosfaatbehoefte wordt voldaan bij een totaal-fosfaatge-

halte van 70 en meer mg P_2O_5 per 100 gram grond. Exacte gegevens omtrent het minimaal stikstof- en kaliumgehalte van de grond zijn niet bekend. De noodzaak van zo'n bemesting wordt bepaald door de kleur van de naalden. De gunstigste pH in water bepaald, bedraagt 4,5—5,0. Hogere pH-waarden kunnen ernstig kaligebrek (gele puntziekte) veroorzaken. Lagere pH-waarden brengen de voorziening van de plant met magnesium en stikstof in gevaar.

Alvorens een terrein in gebruik te nemen voor de kerstsparrencultuur verdient een grondonderzoek aanbeveling. De fosfaattoestand kan dan al naar de uitslag van het onderzoek op peil worden gebracht met natuurfosfaat (bij grote fosfaatbehoefte), superfosfaat (kleine fosfaatbehoefte) of slakkenmeel (grote fosfaatbehoefte en lage pH). Is de grond voorheen niet als cultuurland of kwekerij in gebruik geweest, dan is een lupinen-voorbouw gecombineerd met een flinke gift stikstof (kalkammonsalpeter op zure en zwavelzure ammoniak op zwak zure of neutrale grond) en kali (zwavelzure kali of kalizout met hoog percentage K) onontbeerlijk. Op zure gronden kan ook een compostbemesting worden gegeven, maar, evenals met alle basische meststoffen, moet men zich hierin beperken, gezien de slechte invloed van een te hoge pH. Bladaarde, gemengd met gier en stalrest verdient door de meestal zure reactie de voorkeur boven compost. Is de grond eerder in cultuur geweest, dan is zulk een zware voorcultuur niet noodzakelijk, hoewel deze, in verband met de grote stikstofbehoefte van de fijnspar, wel aanbeveling verdient. De lupine wordt in de nazomer ondergeploegd, zodat de grond in de winter kan bezakken.

Wanneer de pH van de grond te hoog is — $pH\ H_2O > 6,0$ — dan kan men deze verlagen met een gift van 500—1000 kg zwavelpoeder per ha, al naar de zwaarte of het humusgehalte van de grond. Deze zwavelpoeder moet intensief met de bouwvoor worden gemengd. Nadat de grond goed is voorbereid, wordt hij beplant met de jonge planten.

Al naar gelang de leeftijd en de kleur wordt de cultuur bemest. Stikstofbemesting met 20—40 kg zuivere stikstof per ha, moet na de nachtvorstperiode worden gegeven, ter voorkoming van te vroeg uitlopen en nachtvorstschade. Een fijnspar heeft stikstof nodig als de naalden een lichtgroene of geelgroene kleur hebben en klein zijn. Hoe lichter de kleur, des te meer stikstof moet worden gegeven.

Fosfaat wordt als superfosfaat toegediend, al naar de behoefte volgens grondonderzoek, en wel in het voorjaar. Tussentijdse giften van fosfaat zullen niet groot behoeven te zijn, bijvoorbeeld 15—20 kg zuiver P_2O_5 per ha. Ook tussentijdse giften met kali, toe te dienen in de voorzomer, zullen matig moeten zijn. Alleen indien zich aan de naalden gele punten gaan vertonen en de pH van de grond tussen 4,5 en 5,0 is gelegen, zijn zwaardere giften nodig. Gebruik zoveel mogelijk zwavelzure kali of kalizout 60%. De stikstof en kali mogen niet in een droge periode worden gegeven.

Voor de aanplant worden 3-jarige fijnsparen gebruikt. Dit plantsoen kan bij een kweker worden aangekocht of, na aankoop van zaad of uit zelf gewonnen zaad, ook zelf worden gekweekt. In beide gevallen weet men niets of weinig omtrent de herkomst van het zaad en het vroeg of laat uitlopen van de jonge planten.

De aankoop van planten is gemakkelijk. Het plantsoen kan op de kwe-

kerij worden bekeken en later op het terrein uitgezet. Het vervoer en de weersgesteldheid tijdens en na het uitplanten brengen uit de aard der zaak enig risico met zich mede.

Bij het zelf kweken uit aangekocht of zelfgewonnen zaad, moet men dus zaaibedden aanleggen, deze schoonhouden en later de planten een of tweemaal verspenen. In de regel zullen deze planten niet goedkoper zijn, in verband met de uit te voeren werkzaamheden. Het later uitplanten als 3-jarig plantsoen zal zeker minder uitvallers te zien geven, nu geen vervoer over een grotere afstand plaats vindt en men op ruimere afstand kan verspenen en later kan uitzetten bij de meest gunstige weersgesteldheid.

Het is van groot belang, dat men een goed type fijnspar heeft. Bij aankoop van zaad of in eigen omgeving gewonnen zaad, krijgt men steeds onder de jonge planten veel variaties te zien. Een uiteenlopende kleur van groen of geelachtig groen tot donker- of blauwachtig groen. De vorm van de jonge planten, alsmede de takaanzetting, zijn veelal verschillend, terwijl de een vroeg, de ander laat uitloopt. In verband met de in ons land zo vaak optredende late voorjaarsnachtvorsten — men denke slechts aan het voorjaar van dit jaar en de schade in de fruitaanplantingen — hebben laat uitlopende planten uiteindelijk steeds een voor-sprong. Het is ons bekend, dat een kweker in verband met mogelijke nachtvorstschade zaad van fijnsparren uit Oostenrijk kocht. De moederbomen staan daar in een koudere omgeving en lopen later uit.

Onze bosbouwers kennen de schade door nachtvorst aan douglas, sitka en ook aan loofhout maar al te goed. Zolang het niet mogelijk is de beschikking te krijgen over laatuitlopende jonge planten, loopt men kans op schade door nachtvorst. Ook al zijn de planten overigens sterk en gezond, de daling van de temperatuur onder nul graden, betekent een grote terugzetting en voor oudere exemplaren een misvorming. Men houde terdege rekening met dit risico.

De jonge 3-jarige planten zet men uit in zuiver vierkantsverband op afstanden van minstens 60 cm. Per ha dus 28.000 stuks planten. Vroeger werd wel dichter geplant, maar men gebruikte toen niet de schoffel- of freesmachine, die de vlak verlopende wortels nog wel eens beschadigen. Ook voor het verkrijgen van een rondom volle betakking is de 60 cm afstand gewenst. Het zuivere vierkantsverband wordt aangehouden, zodat met de machinale bewerking, zowel in de rijen als tussen de rijen, een bewerking kan plaats vinden. Vlak om de planten moet veelal met een hak worden bijgewerkt. Onkruid tussen de laag bij de grond zittende takken van dit nog jonge plantsoen, belemmert de ontwikkeling van deze takken en doet de naalden verkleuren.

Hoe vaak de bewerking gedurende de zomermaanden moet worden herhaald, houdt verband met de grondgesteldheid, de bemestingstoestand en het weer. Een eerste eis is en blijft, dat de aanplant goed wordt schoongehouden. Werkt men op gronden met veel onkruid, dan kunnen tijdens de eerste zomer na de aanplant de kosten voor schoonhouden wel hoog zijn.

Het 2e jaar zal men in het voorjaar de door afsterven ontstane open plekken, aanvullen. Het is wel gewenst, dan met 4-jarige planten in te boeten en zoveel mogelijk verder te werken met eenzelfde leeftijd.

Of men dat jaar een bemesting geeft, zal afhangen van de voorraad meststoffen, die men bij de aanplant, in de grond bracht. Zo nodig wordt een matige hoeveelheid stikstof, kali en fosfaat gegeven.

Reeds in het 2e jaar gaan de jonge planten zich zetten en meer ruimte opeisen, hetgeen zich in het 3e jaar verder voltrekt. Een bemesting zal in het voorjaar van het 3e jaar veelal nodig zijn.

De verzorging bestaat voornamelijk in het schoonhouden en het wegnemen van een dubbele top. Tijdens het derde jaar moet met enige voorzichtigheid met schoffel- of freesmachine tussen de breder wordende boompjes worden gewerkt. De zijbetakking ontwikkelt zich reeds flink, evenals de top.

In het 4e jaar — de planten zijn dan aan het einde van het groei-seizoen 7 jaar oud en hebben een lengte van 40—60 cm — komt de beplanting in sluiting; dan gaan de takken elkaar dus raken en de grond wordt bedekt. Machinaal schoonhouden kan dan niet meer. Eventueel voorkomend onkruid moet met de hand worden gewied. Uitdunning is aan het eind van het jaar noodzakelijk.

Men kan dit op tweeërlei wijze doen en wel door over het gehele terrein de zwaarste en best ontwikkelde exemplaren weg te nemen of radicaal de afstand op 1,20 m te brengen. Bij deze laatste werkwijze neemt men van de rond 28.000 stuks die per ha aanwezig zijn, ruim 24.000 exemplaren weg, zodat men per ha ongeveer 3.700 exemplaren overhoudt. Men heeft door deze dunning nu zoveel ruimte gekregen, dat de uitvallers vlot kunnen worden weggevoerd en dat men, na het toepassen van een flinke bemesting, ook de grond zo volledig mogelijk kan bewerken. Een bemesting en grondbewerking zijn beide noodzakelijk voor de verdere groei en ontwikkeling van de overgebleven exemplaren.

Bij het volgen van de eerstgenoemde werkwijze, dus het wegnemen van de best ontwikkelde exemplaren, moet men over de gehele oppervlakte deze exemplaren aangeven en later uitdragen naar een weg of pad. Het wordt daarna uitermate moeilijk een bemesting aan te brengen, terwijl machinale bewerking van de grond dan niet mogelijk is. Hoewel het brengen op 1,20 m afstand een sterk ingrijpen betekent, heeft deze werkwijze veel voor en is van groot belang voor de blijvers.

Het materiaal, dat wordt weggenomen, vindt reeds aftrek op plaatselijke markten of kan in bloempotten worden geplaatst of als sparregroen gebruikt.

Voor de jonge sparren, die vanaf het 5e jaar op 1,20 m afstand staan, is de komende jaren een extra bemesting, vooral van stikstof noodzakelijk, waardoor een donkere groene kleur en glimmende naalden verkregen worden. Door het geven van bemesting, in welke vorm dan ook, wordt de onkruidgroei gestimuleerd en vereist het schoonhouden, dat ook door afmaaien kan geschieden, steeds zorg. Deze bemesting mag weer niet te zwaar zijn, waardoor de sparren tot ongewenste vormen uitgroeien. Het streven moet zijn een regelmatig opgebouwde spar met veel zijtakken en niet te gerekte top. De betakking moet van de grond af volledig en rondom zijn. Het is dan wel eens nodig hier en daar, door het wegnemen van een knop, de groei tot de gewenste vorm te dwingen. De groei en ontwikkeling dient dus te worden gevolgd en, waar nodig, dient te worden ingegrepen. Dit ingrijpen vereist kennis en ervaring en kan zonder meer niet aan een ondeskundige worden overgelaten.

Tot welke lengte men de sparren zal doorkweken, houdt nauw verband met de vraag, die er in de maand december of soms al eerder is. Wanneer de boompjes eenmaal een ruime standplaats hebben, kunnen ze rustig, zonder elkaar te hinderen, een paar jaar doorgroeien en het is ook geen bezwaar, wanneer in een bepaald jaar een zeker aantal van een bepaalde lengte gunstig zijn te verkopen, deze weg te nemen. In verband met de onkruidgroei op open gekomen gedeelten, na het wegnemen van exemplaren, is het wel aan te raden sparren van bepaalde leeftijd zoveel mogelijk perceels- of vaksgewijze op te ruimen. Men heeft dan de gelegenheid de stobben te verwijderen en de grond volledig te bewerken.

Men dient er zich rekenschap van te geven, dat de grote maten van kerstsparren wel worden gevraagd, doch in veel mindere mate dan de 1 à 2 m lengten. Men zal zelf na moeten gaan, wat het voordeligst is, of laten doorgroeien, of op kleinere lengte verkopen.

Wij laten hierbij de opzet van een financieel overzicht achterwege. In verband met de soms sterk wisselende prijzen is dit ook niet eenvoudig. Wel willen wij boseigenaren of beheerders er op wijzen, dat, wanneer men werkelijk goede kerstsparren wil gaan kweken, men terdege in overweging moet nemen, dat aan deze cultuur ook risico's zijn verbonden en men, en aan bemesting, en aan geregeld schoonhouden, niet onbelangrijke uitgaven krijgt.
